

MODERSMÅLET, PROVET I LÄSKOMPETENS 12.3.2019 STÖD FÖR BEDÖMNING AV SVARETS INNEHÅLLSASPEKTER

Dessa beskrivningar används som stöd för att bedöma svarens innehållsaspekter i läskompetensprovet. Övrigt som ska beaktas vid bedömningen beskrivs i de bedömningskriterier som ingår i studentexamensnämndens föreskrifter för provet i modersmålet.

https://www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/Ohjeet/Koekohtaiset/sv_foreskrifter_modersmalet_digitala_provet.pdf

Svaren kan också innehålla annat än det som nämns i dessa beskrivningar, och utmärkta svar behöver inte innehålla alla de iakttagelser och slutsatser som tas upp här.

Bedömningsstödet är inte bindande för Studentexamensnämndens bedömning. Modersmålets censorer slår fast principerna för den slutgiltiga bedömningen.

Del I: Fack- och medietexter

1. Jämförelse av arbetsplatsannonser (30 p.)

I uppgiften förväntas examinanden jämföra hur de två arbetsplatsannonserna lockar personer att söka de lediganslagna jobben. Samtidigt som annonserna försöker locka potentiella sökande på olika sätt, fungerar de också som reklam för de två arbetsgivarna (Yle/ATG). I ett gott svar förväntas examinanden ta upp likheter och skillnader mellan annonserna och visa hur annonsörerna utnyttjar olika knep, medel och modaliteter för att locka potentiella sökande. Annonserna kan till exempel analyseras med fokus på argumentation (varför det lönar sig att söka jobbet) och/eller retoriska medel (hur annonsen försöker påverka läsaren).

Båda annonserna är publicerade på nätet. I annonsen för platsen som webbutvecklare vid en liten avdelning på Yle utnyttjas framför allt skriven text, layout och en enkel bild men för övrigt inga visuella eller audiovisuella medel. Rekryteringsfilmen för hästskötare är uppbyggd som en reklamfilm och utnyttjar mångsidigt bild, ljud, dramaturgi och skriven text. Båda annonserna skapar på olika sätt en positiv och attraktiv bild av de lediganslagna jobben och av arbetsgivarna. Enligt reklamens konventioner ger annonserna olika löften. Båda annonserna förmedlar positivitet och underhållande element och stilen i dem kan ses som vädjande och uppmanande. För båda jobben anställs endast en person.

I ett gott analytiskt svar kan examinanden ta fasta på till exempel multimodala uttryckssätt, argumentation, retoriska och stilistiska medel och genusaspekter. Kritisk och kulturell läskompetens visar examinanden genom att beakta genretypiska drag, stereotyper, konventioner för marknadsföring och övriga situations- och kontextbundna aspekter. Jämförelsen av annonserna kan även innehålla reflektion och utvärdering.

Annonsen för jobbet som webbutvecklare

I annonsen för webbutvecklare vid den lilla svenskspråkiga avdelningen på Yle söks en kompetent och yrkesskicklig person som gärna får ha personliga, till och med excentriska drag och ett sinne för humor. Texten i annonsen bygger på direkt tilltal. Den innehåller drag av fackspråk, samtidigt som den leker med klichéer, kontraster och överdrifter och stilmässigt kan uppfattas som normbrytande. Texten är uppställd i punktform med en illustration av legoklossarna som nämns i annonsen. Sakliga krav på den potentiella arbetstagaren varvas med klichéer och formuleringar som inte verkar så seriösa, men som kan tolkas som implicita förväntningar eller förhoppningar (gärna sinne för humor och personliga egenskaper).

Annonsen är direkt riktad till en viss målgrupp och leker med stereotypa uppfattningar om målgruppen (personer intresserade av datorer, kompetenta, humoristiska, skäggiga). Även om texten kan anses vara riktad till män, utesluter den inte kvinnliga sökande.

Annonsen lockar sökande genom att bland annat:

- ge löften och lova förmåner (*att få jobba med Svenskfinlands största webbplattform; lön, möjlighet att träffa kändisar, helt orealistiskt långa semestrar, gratis parkering, tandvård, flexibla arbetstider*)
- upphöja den sökandes kompetens och arbetsuppgifterna (*Vi talar om en person som har en klar vision om tekniska webbarkitekturer; förväntas du vara bäst i hela världen på; stort ansvar*)
- tillåta personliga och excentriska egenskaper (*Masochistisk, (ovårdad) skäggig, okontrollerade utbrott vid synen av spagetti; potential för raseriutbrott; framgångsrik; fördel med fetisch för post it-lappar*)
- utnyttja överdrifter och paradoxer (*fixa till allting hos oss*)
- leka med språk och stil (*Personen både upphetsas och kallsvettas av olösta buggar*)
- utnyttja humor, ironi och jargong (*Masochistisk webbutvecklare som är bäst, framgångsrik utvecklare med skägg. Photoshoppande och tusch är tillåtet för att modifiera bilden. → också kvinnor kan söka jobbet?*).

Utöver texten som tar ut svängarna ger annonsen också saklig information om vad den sökande förväntas kunna (specifik kompetens, namn given programvara) och hur man söker jobbet. Generellt sett kan man konstatera att arbetsgivaren försöker locka till sig yrkesskickliga och personliga sökande.

Rekryteringsfilmen för jobbet som hästskötare

I svenska ATG:s rekryteringsfilm söks en skötare för hästen Vinnie. Jobbet går ut på att ta hand om Vinnie och att hjälpa honom bli en stjärna. Rekryteringsfilmens löfte lyder "Sveriges roligaste hästjobb". Till skillnad från Yles annons är det jobbet och hästen Vinnie som står i fokus i rekryteringsfilmen, inte personen som ska söka jobbet.

I ett gott svar kan man till exempel lyfta fram följande element i rekryteringsfilmen:

- Direkt tilltal, löften, överdrifter, humor (*Vill du ha Sveriges roligaste hästjobb? Ett drömjobb i hästväg*)

- Användningen av olika modaliteter och dramaturgiska medel (t.ex. rockmusik, bild, dramaturgi, personer, röster)
- Valet av positiva, soliga och glada bilder som ger en sympatisk beskrivning av arbetet (vädjan till känslor)
- Vädjan till känslor genom att förmänskliga hästen, antropomorfisera, dvs. tolka djuret utgående från ett mänskligt beteende och mänskliga behov (Vinnie vill bli lika berömd som sin idol, travhästen Victory Tilly)
- Användningen av flerstämmighet (t.ex. uppläsare, representanter för företaget, bilder på Vinnie)
- Konkret information om jobbet, den avslutande uppmaningen (*Sök jobbet! Läs mer och ladda upp CV och film...*).

Rekryteringsfilmen är riktad till en viss målgrupp (personer som är intresserade av hästar), och den ställer rätt bestämda krav på den sökande. Den person som eftersöks ska vara minst 22 år, utåtriktad, ha en gedigen erfarenhet av hästskötsel och ha körkort. Svaret önskas i samma format som annonsen (video, max 1 minut).

I ett gott svar kan man också tolka rekryteringsfilmen kritiskt genom att till exempel ta fasta på genusperspektivet (hästintresset vanligt bland kvinnor, manlig uppläsare, kvinnliga representanter för företaget), stereotyper och klichéer eller bilden av arbetsgivaren/företaget som döljer sig bakom den lättsamma och underhållande rekryteringsfilmen.

Beskrivningen av arbetsgivarna

Båda annonserna lockar sökande genom att skapa en mycket positiv bild av arbetsgivarna. Yle är en nationell, skattefinansierad institution medan ATG är ett aktiebolag som sysslar med travsport. I rekryteringsfilmen för hästskötare kommer företaget inte lika tydligt fram som i Yles annons.

I annonsen för webbutvecklaren finns en kontrast mellan det stora mediebolag som Yle representerar och den lilla, unga, hungriga "meme-medvetna" avdelningen som på ett humoristiskt sätt läggs fram i annonstexten. Samtidigt som annonsören erbjuder arbete vid Svenskfinlands största webbplattform konstateras brister i de nuvarande webbtjänsterna. Bilden av arbetsgivaren betonas genom överraskande detaljer (*liten, ung, hungrig meme-medveten avdelning; tillfälle att hänga med riktiga kändisar som har vårdade tänder*), metaforer och intertextualitet (*Mordors öga i skuggan av tornet*) och egenskaper hos företaget, värderingar (*vi har enorma ambitioner; skyddad 70-tals sci-fi arkitektur; Svenskfinlands största webbplattform*).

I ATG:s rekryteringsfilm står inte företaget i fokus, men genom informationen om ägaren till hästen kommer namnet på företaget fram. Företagets logotyp syns i slutet av filmen. Arbetsplatsen (arbetsgivaren/företaget) presenteras i form av lantlig idyll, ett slags drömjobb för den som är intresserad av hästar och vill jobba på landet. Företaget kommer bland annat fram genom de travhästar som syns i filmen.

2. Nyhetsinslag om stormen Kiira (18 p. + 12 p.)

I uppgiften är fokus lagt på ett nyhetsinslag som visats i TV-nytt i augusti 2017, dagen efter en storm som fick namnet Kiira. I uppgiftens båda delar förväntas examinanden identifiera modaliteter och strukturella element i nyhetsinslaget. Ett gott svar tar fasta på t.ex. bild, ljud och skriven text och visar i bästa fall hur modaliteterna samverkar.

2.1. (18 p.)

Uppgiften går ut på att analysera hur nyhetsinslaget om stormen Kiira är uppbyggt. Analysen kan vara strukturerad på olika sätt, till exempel med fokus på kronologi, dramaturgi, tillförlitlighet, påverkningsmedel, modaliteter eller de roller nyhetsankaret, reportern och de personer som intervjuas har i inslaget. Ett gott svar ska fånga upp centrala element i nyhetsinslaget.

Nyhetsinslaget är uppbyggt enligt konventionerna för en nyhetssändning. Nyhetsankaret Niklas Henrichson för ordet, presenterar nyheten och fungerar som ett slags berättare. Nyhetsreportern Thomas von Boguslawski har av allt att döma sammanställt nyheten. Informationen för inslaget har bland annat samlats in genom intervjuer. Inslaget visar nyhetsstudio, Helsingfors (stadsbilder), mörka bilder tagna under natten och på dagen i dåligt väder. Intervjuerna har gjorts utomhus i dagsljus och rätt vackert väder då stormen är över.

Analysen kan ta fasta på centrala element i följande kronologi:

- Nyhetsinslaget inleds med en snutt av signaturmelodin, nyhetsstudio visas och bilden på nyhetsuppläsaren zoomas in.
- Nyhetsankaret presenterar nyheten om stormen Kiira. Namnet på ankaret (Niklas Henrichson) och en kort rad med statistiska uppgifter om regnmängden visas i en textruta.
- Efter introduktionen förflyttas tittaren till ett inslag där namnet på reportern (Thomas von Boguslawski) visas i en textbalk nere i rutan.
- Samtidigt som Boguslawski rapporterar om stormen visas rörliga bilder på stormens framfart på Drumsö i Helsingfors (nedfallna träd, stormskador, röjningsarbetare).
- Ordet ges över till brandkåren och jourhavande brandmästare Kimmo Tuominen (namnet och titeln visas i en textruta) berättar om utryckningarna. Brandmannen talar finska, tittaren får en översättning. Bilden visar brandmästaren stående utanför en brandstation.
- Reportern (Boguslawski) tar över och på bild visas Helsingfors och hur mörka moln i snabbt tornar upp sig över staden.
- Jourhavande meteorolog Pauliina Kuokka (namnet och titeln visas på en textbalk nere i bildrutan) berättar om väderfenomenet. Kameran visar meteorologen, sedan en rörlig bild över stormskador, meteorologens röst hörs i bakgrunden.
- Reportern (Boguslawski) tar över: rösten hörs i bakgrunden medan bilden visar röjningsarbetare och sedan besökare på Flow-festivalen i Helsingfors och därefter bilder på regniga gator.
- Övergång till meteorologen vars röst hörs före bilden, åter med namn och titel på en textbalk nere i rutan. Kameran visar meteorologen i bild en stund varefter rösten

fortsätter höras. I bild visas mörka moln som rör sig över kusten. I en textbalk nere i mitten av rutan dyker texten "Veera Palosaari klipp" upp. Inslaget avslutas.

Syfte, funktion och kontext

I ett gott svar är det viktigt att de centrala elementen i nyhetsinslaget ställs i förhållande till syften och funktioner. I princip har varje element i inslaget en viss funktion: nyhetsankaret fungerar som berättare och stärker samtidigt med sin person inslagets sakliga och pålitliga intryck. Informationskällorna fungerar som vittnesmål, ger detaljinformation och stärker nyhetens autenticitet. Modaliteterna ljud, bild och ord samverkar genomgående, väcker intresse och stärker också det autentiska intrycket. Modaliteterna bidrar också till att skapa en viss dramatik i beskrivningen av stormen. Tempot på en del rörliga bilder är högt för att bygga upp stämningen kring stormen.

I förtjänstfulla svar kan nyhetssändningen också beskrivas ur åskådarens synvinkel, med fokus på genretypiska drag och t.ex. i en samhällelig kontext. Nyhetssändningarna visas enligt samma uppbyggnad och mönster dagligen i många hem i Finland. Den inledande signaturmelodin och logotypen är bekanta och fungerar som varumärke för nyhetssändningen. Nyhetsankaret ser direkt in i kameran och tilltalar tittaren. En direkt interaktion skapar trygghet och tillförlitlighet. Som tittare följer man på tryggt avstånd med det som i nyheten kan upplevas som farligt och ruskigt.

2.2. (12 p.)

I uppgiften förväntas examinanden utvärdera användningen av informationskällor i nyhetsinslaget. Ett gott svar förutsätter **kritisk läsning** och reflektion kring valet av informationskällor. Ett nyhetsinslag är ofta **flerstämmigt** och bygger på information från flera källor, även källor som inte nödvändigtvis nämns explicit. Sakliga och tillförlitliga källor stärker nyhetens bevisföring och journalistiska tillförlitlighet. Eftersom källorna samtidigt utgör en del av innehållet i nyheten, påverkar de också det allmänna intryck nyheten ger.

I nyhetsinslaget används **tre namngivna informationskällor**: 1) brandkåren och jourhavande brandmästare Kimmo Tuominen som berättar om utryckningarna, 2) jourhavande meteorolog Pauliina Kuokka som berättar om väderfenomenet, och 3) reportern Thomas von Boguslawski som förmedlar information om stormen. Brandmästaren talar finska och är textad till svenska, meteorologen talar svenska med sverigesvensk/finsk brytning. Intervjuobjekten i sändningen består av auktoriteter/expert (meteorolog och brandmästare) vars yrkesmässiga roll ger deras uttalanden tillförlitlighet. De titlar som står utskrivna i samband med namnen på intervjuobjekten stärker intrycket av auktoriteter och experter. Kompletterande texter i form av fakta och namn ger tilläggsinformation. Meteorologiska institutet nämns också. Experterna ges mycket tid.

Utöver de namngivna informationskällorna har också **icke-namngivna källor** använts i nyheten. I inslaget presenteras bland annat statistik om regnmängden och information om vindstyrkan och hur stormen framskred. Journalisten spelar också en roll i inslaget; reporterns röst hörs men syns inte i bild. Nyhetsankaret har en auktoritär roll och fungerar som berättare som inleder och presenterar nyheten och förmedlar informationen till tittaren.

I ett gott svar kan man också beskriva hur information förmedlas genom audiovisuella medel (kamera och mikrofon) och till exempel på vilket sätt bildvinklarna ger personerna som intervjuas uppmärksamhet och trovärdighet. Bilderna i nyheten bygger upp stämningen och är intresseväckande. Bilderna är mörka och dystra vilket visar att de tagits under stormen (autenticitet) kvällen innan nyhetsinslaget. Bilderna kompletterar det som berättas i nyheten och bakgrundsljuden förmedlar trovärdighet och dramatik. På bild visas materiella skador, men inga personskador (vilket kunde ha varit möjligt).

I ett gott svar kan man utvärdera användningen av informationskällor med fokus på till exempel följande frågor:

- Vad tillför informationskällorna? Bidrar källorna med relevant information?
- Hur påverkar valet av informationskällor den bild åskådaren får av stormen?
- Är informationskällorna tillförlitliga och representativa?
- Borde man ha använt andra informationskällor?
- Har informationskällor som inte nämns i nyhetsinslaget använts?
- Hur påverkar modaliteterna (bild, ljud, ord) det intryck som nyhetsinslaget ger?

DEL II: Skönlitterära och andra fiktiva texter

3. Spöskogen (30 p.)

I uppgiften förväntas examinandena analysera hur en kuslig stämning skapas i kapitlet "Spöskogen" i Tove Janssons roman *Sommarboken*. Den kusliga stämningen kan t.ex. analyseras med fokus på olika berättartekniska medel, person- eller miljöbeskrivningen eller förhållandet mellan texten och läsaren.

I ett gott svar framgår det att den kusliga stämningen framför allt skapas genom miljö- och personbeskrivningen. I ett gott svar noteras det också att flera detaljer i person- och miljöbeskrivningen och handlingen tangerar döden och upplevelser av rädsla. En förtjänstfull analys tar fasta på berättarens roll eller visar på beröringspunkter med t.ex. skräckgenren eller religiös dödssymbolik. Svaret visar på utmärkt läskompetens om examinandena kan sammanfatta tematiken i kapitlet och visa hur den kusliga stämningen och tematiken hänger ihop.

Kusliga element i miljöbeskrivningen

Händelserna i kapitlet utspelas på en ö där personerna, liksom i många skräckhistorier är isolerade. På den blåsigare sidan av ön finns en skog som beskrivs som död. Beskrivningen av den döda skogen har en central roll i skapandet av den kusliga stämningen. Skogens kuslighet betonas bland annat på följande sätt:

- Namnet *Spöskogen* och karaktäristiken av skogen (t.ex. *ett bälte av död skog*)
- Beröringspunkter med död, förruttnelse (*multnade; sjönk; de döda stödde eller krossade dem*), och skräck (*De lade skallen i spöskogen och där låg den och lyste med alla sina tänder*)
- Den dunkla och mörka stämningen (*skymning, mörka hålor, ugglan i silhuett mot kvällshimlen*)

- Det rikliga bruket av besjälning ger ställvis intrycket av en obehaglig varelse (*där granarna hade beslutat sig för att kräla istället för att stå, deras grönska växte i ett slags yppigt raseri, fuktig och lysande som i en djungel*)
- De små djurens skygghet förstärker den kusliga stämningen (*Längst in under snåret i de ständigt mörka hålorna bodde fåglar och smådjur*)
- Kontrasteringarna mellan den döda, vildvuxna skogen och det harmoniska, parkliknande området innanför skogen, förstärker också den kusliga stämningen
- Kusligheten understryks genom enskilda ordval, jämförelser, bildspråk och metaforer (*prassel av vingar eller ett hastigt skurrande av tassar; nätverket av gråa lavar och kvistar; en bur av revben*)
- Miljöbeskrivningen med betoning på mörkret, stormen, benen, förruttnelsen och nedvittringen har beröringspunkter med skräckgenren (*Efterhand brast stammarna eller multnade och sjönk, de döda stödde eller krossade dem; lårben, revben, skalle*).

Kusliga element i personbeskrivningen

Den kusliga stämningen i kapitlet förstärks av beskrivningen av personerna och deras handlingar. Bland annat följande iakttagelser kan göras om personerna och handlingen:

- Farmodern beskrivs som en gåtfull, närmast schamanistisk person, vars handlingar till stor del lämnas oförklarade. Hon gör ställvis vanliga saker (städar båten) och ställvis underliga saker (*Hon kröp långsamt förbi vattenhållet och ormbunkarna*). Farmodern har ett slags nattjag och dagjag.
- Farmoderns gåtfulla kluvenhet och hennes vana att samla och ordna döda träbitar och ben skapar ett kusligt intryck.
- Farmodern söker sig till ensamheten i skogen och hemlighåller sina sysslor. Hennes ensamhet förstärks mot slutet av kapitlet.
- Personernas förhållande till spökskogen och föremålen de hittar i naturen förklaras inte. Det förblir t.ex. öppet varför farmodern samlar ben och skallar och varför hon är sysselsatt med sina djurfigurer. Farmoderns djurfigurer beskrivs som samtidigt levande och döda varelser (*De bibehöll sin själ av trä; ibland två eller tre tillsammans, inbegripna i slagsmål eller kärlek*).
- Berättaren iakttar personerna och deras handlingar ur ett utomstående perspektiv, som en kamera. Det skapar också ett avstånd mellan den fiktiva världen och läsaren. Sofias plötsliga, starka reaktion (*Ta bort den! skrek hon. Ta bort den!*) i slutet av kapitlet rubbar personkonstellationerna, och får barnets upplevelse av rädsla att framträda tydligt, också för läsaren.

Kusligheten och tematiken

I svaret är det möjligt att också reflektera, t.ex. över frågan om varför så många detaljer i kapitlet har beröringspunkter med död, rädsla och skräck. En möjlig tolkning är att kapitlet handlar om dödens ständiga närvaro i livet. Det är framför allt den åldrande farmodern som försöker finna ett förhållningssätt till döden, som i texten genomgående beskrivs som mystisk och skrämmande. Sofias intensiva rädsla i slutet av kapitlet kan läsas som en plötslig insikt om döden.

4. Bonden Paavo (12 p. + 18 p.)

4.1. (12 p.)

J.L. Runebergs episka dikt berättar om jordbrukaren Paavo som bor i Saarijärvi. Dikten beskriver Paavos envisa kamp mot fattigdom och naturkrafter. Uppgiften uppmanar examinandena att fokusera på beskrivningen av Paavo. Beskrivningen tangerar bl.a. hans liv, lynne och värderingar.

I ett gott svar framgår det att beskrivningen av Paavo huvudsakligen bygger på hans repliker och handlingar. I svaret är det viktigt att notera att Paavo inte enbart beskrivs som en jordbrukare utan också som en djupt troende idealist, som vägrar ge upp trots återkommande motgångar och vädjanden från hustrun. Svaret kan också innehålla reflektion kring Paavos handlingar och värderingar.

I svar som uppvisar kulturell läskompetens läses beskrivningen av Paavo kontextuellt, t.ex. med fokus på värderingar under 1800-talet, förhållandena på landsbygden, romantiken som stilperiod eller Runebergs liv och produktion. Det är förtjänstfullt om examinandena konstaterar att beskrivningen av Paavo är en produkt av en viss tid och miljö.

Beskrivningen av Paavos liv

Flera detaljer i Runebergs dikt, t.ex. barkbrödet, hungersnöden, dikningen och Paavos värderingar vittnar om att händelserna i dikten utspelas i en historisk tid och på landsbygden. Händelserna utspelas på Paavos gård i Saarijärvi, i det inre Finland, där det enligt dikten är mycket svårt att livnära sig för att frosten ständigt drabbar skörden. Paavo är fattig, men inte helt egendomslös: han har familj (hustru och ett eller flera barn) och äger boskap. Dikten är uppbyggd kring ett händelseförlopp där årstiderna växlar och Paavo gång på gång försöker lyckas med sin skörd. Dikten visar Paavo i ett livsskede då han prövas av naturkrafterna, hustruns önskemål och grannens nöd. Guds (Herren) tro tvivlar han inte på.

Paavos lynne och värderingar

En god analys av personbeskrivningen bygger på iakttagelser och slutsatser om Paavos repliker och handlingar. Det är möjligt att tolka honom på olika sätt och även komma med helt egna och nya tolkningar. Utgående från vad Paavo gör och säger kan man tänka sig att han bl.a. är

- tapper, har "sisu" (orkar kämpa trots motgångar)
- envis och principfast (håller benhårt fast vid sin moraluppfattning)
- djupt troende (litar på Gud och accepterar Guds vilja)
- motstridig (hjälper grannen som råkat i nöd, hård mot sin egen familj)
- familjens överhuvud, en auktoritär patriark (tillrättavisar sin hustru faderligt, lyssnar inte på hennes önskemål)
- förnuftig (förstår att dika sina åkrar för att motverka frosten).

Paavo kan karaktäriseras som en idealist som helt förlitar sig på Gud och som tolkar de återkommande nödåren och familjens nöd som Guds prövningar. Till skillnad från sin hustru un-

derkastar sig Paavo Guds vilja utan att ifrågasätta den. Han är orubblig i sin tro och kämpar i svåra förhållanden. Dikten skildrar honom som en ädel hjälte präglad av kristna värderingar, envishet och en uppoffrande attityd. Å andra sidan utnyttjar han också sin maktposition och kör med sina egna beslut över hustruns förslag och önskemål.

Personbeskrivningen i en vidare kontext

Ett förtjänstfullt svar kontextualiserar personbeskrivningen på ett eller annat sätt. I dikten kan man åtminstone skönja kontexter som har att göra med religiösa/kristna värderingar, maktförhållandet mellan könen och förhållandet mellan naturen och människan. Personbeskrivningen kan också läsas i ljuset av andra kulturhistoriska kontexter som romantiken, 1800-talets Finland, patriarkatet, torparskildringar i litteraturen eller Runebergs liv och produktion.

4.2. (18 p.)

Materialet för uppgiften består av J. L. Runebergs dikt och ett utdrag ur Mauri Kunns bilderbok *Hundbackens Marta och Runeberg* där dikten finns med och är illustrerad. Dikten ingår i boken inom en större ramberättelse. I uppgiften förväntas examinanden analysera hur dikten i bilderboken anpassats för barn som läser boken.

Ett gott svar tar fasta på modaliteterna i bilderboken och de centrala medel som används för att rikta dikten till barn. Svaret visar att medlen används i samverkan för att göra dikten begriplig och intressant. Särskilt viktiga är det humoristiska greppet i bildberättandet, förenklingen av den ursprungliga dikten och förklaringarna av händelserna med hjälp av bilder.

De medel som används i dikten kan till exempel grupperas så här:

Bilderboken utnyttjar element som är bekanta för barn

- Personifierade djur som används i bilderboken är vanliga i barnlitteratur. Det sänker tröskeln till Runebergs värld.
- I ramberättelsen och illustrationerna har barn en mer central roll än i den ursprungliga dikten. Det här skapar en möjlighet att identifiera sig med det som berättas.
- Dikten framförs på ett bekant ställe, ett hem.
- För många barn är böckerna om Hundbacken och Mauri Kunns stil bekanta.
- Dikten framförs av Runeberg, en konkret person som beskrivs både med ord och bild.

Dikten har förenklats och förklarats

- Bilderboken innehåller en ramberättelse till dikten som hjälper att förstå händelserna.
- Helheten är strukturerad lite som en serie, vilket hjälper läsaren att följa med i händelseförloppet.
- Dikten bjuds ut till läsaren i små portioner, korta citat. Berättaren presenterar diktens händelser på språk som är lämpligt för barn: huvudsatser och konkreta ord används frekvent (i dikten *boskap*, i bilderboken *ko*). I slutet förklaras också vad barkbröd är.

- För att upprätthålla läsarens intresse, koncentreras diktens händelseförlopp till snabba glimtar ur Paavos familjs liv (*Kon såldes och för pengarna köptes utsäde som såddes om våren*).
- För att hjälpa läsaren tolkas och förklaras dikten (*Men Paavo gav inte upp*). Vid några ställen förklaras svårare ställen i dikten (*tagom staven* och förklaringen: hon var redo att ta till tigarstaven).
- De färggranna bilderna väcker uppmärksamhet och illustrerar det som skildras i dikten: det tunga arbetet, Paavos familj, miljön och tiden där dikten utspelas.
- Illustrationerna hjälper läsaren att förstå det som är främmande, t.ex. kan de gamla sätten att bruka jorden vara främmande för ett barn. Illustrationerna visar också vilka följder hungersnöden kan ha och vad frost innebär. Dessutom kan läsaren hitta förklaringar till svåra ställen i dikten (t.ex. vid raderna *Hösten kom, och kölden, långt från åkern, lät den stå och vänta skördarn.*)

Dikten har gjorts underhållande

- Både i ramberättelsen och i illustrationerna har diktens personer gjorts till humoristiska och uttrycksfulla djurfigurer.
- Illustrationerna innehåller många små, roliga detaljer vilka lättar upp diktens tunga händelser och språket i dikten (t.ex. ljudhärmingen *knaper, knaper* i bilden där familjen äter barbröd). Läsarens intresse väcks också med hjälp av små återkommande detaljer som inte hör ihop med dikten men som det kan vara roligt att upptäcka i bilderna (hunden med halsduk, den lurviga varelsen, de små ögonen som gluttar fram i mörkret och antalet ögon som varierar).
- Runeberg har gjorts till en aningen komisk person (ilsken i början, i slutet en aning komisk, sötsugen och självbelåten).
- Det finns en lekfullhet i skillnaderna mellan dikten och bilderboken: När det sägs i dikten *Hustrun blev glad* står det i bilderboken *Käk! Jippii!*. Paavos kamp har getts en modern och lättsam språkdräkt. Det finns också en motsättning mellan de lättsamma illustrationerna och Runebergs allvarstygda dikt: i bilderboken är personerna grisar.